

навичок на консультативні і корекційну, він стає рівноправним партнером і консультантом. Основне завдання викладача полягає не в передачі готових конкретних знань, а в ознайомленні зі способами роботи. Так акцентується увага на справжньому навчанні, а не на викладанні. Вдале використання проектної технології дасть змогу студентам більше працювати над собою, розвивати свої творчі здібності, формувати професійні якості, підвищити мотивацію, що покращить якість підготовки фахівців. У майбутніх учителів-словесників повинна виявлятися особиста відповідальність за свої знання, вміння і навички, за їх втілення у реальну діяльність. Проектне навчання максимально наближує навчальні ситуації до реальних, що допомагає ототожнювати процес навчання з майбутньою діяльністю учителів.

Детальне дослідження особливостей проектного навчання довело, що це комплексна діяльність. Вона характеризується специфічною індивідуально- та колективно-творчими процесами. У результаті такого навчання відбувається фахове становлення майбутніх учителів словесників, а також цілеспрямоване підвищення професійних якостей самого викладача. Важлива відмінність проектної технології від традиційної полягає у значній ролі самостійності (викладач консультує, як одержати знання, а не передає готові знання). Якщо студент вдало виконує завдання навчального проекту, то у подальшій самостійній роботі на посаді вчителя, він буде більш підготовленим, зможе вільно орієнтуватися у різноманітних навчальних ситуаціях, адаптуватися до змінних умов. У самостійному здобуванні знань, розвитку вмінь і навичок розкривається суттєвий фактор формування у студентів життєвих компетенцій. Отже, проектна технологія має стати основою професійної підготовки майбутніх учителів української мови.

Перспективність дослідження у цьому напрямку полягає у подальшому вивченні особливостей упровадження проектної технології у процес підготовки вчителів-філологів під час проведення лекційних, семінарських і лабораторних занять у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Освітні технології: навч.-метод. посібник / О.Пехота, А.Кіктенко, О.Любарська та ін.; за заг. ред. О.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
2. Осмоловський А. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості / А.Осмоловський, Л.Василенко // Шлях освіти. – 2000. – № 2. – С. 34-37.
3. Сергеев И.С. Как организовать проектную деятельность учащихся: практ. пос. для работников общеобраз. учреждений. – М.: Аркти, 2004. – 250 с.
4. Словник методиста: методичний посібник / укл. Волканова В. В. – К., 2008. – 192 с. (Серія "Словники").
5. Тулупова О. В. Психолого-педагогические условия формирования проектной деятельности школьников / О. В. Тулупова, Н. В. Орлова // Психология обучения. – 2007. – № 4. – С. 30-38.
6. Ящук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектно-технологічної діяльності / С. Ящук // Рідна мова. – 2004. – № 4. – С. 9 – 11.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІМЕННИКІВ-ЛЕКСИЧНИХ СИНОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Таран А.А., к. філол. н., доцент

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

У статті висвітлено проблеми стабілізації та кодифікації нової лексики, апробовано методику визначення функціонального потенціалу інновацій для з'ясування перспектив їх усталення у мові; проаналізовано парадигматичні, епідигматичні і синтагматичні відношення нових номінацій з іншими, новими і вже наявними, одиницями в системі мови й у тексті.

Ключові слова: мовна динаміка, неологія, мовна інновація, функціональний потенціал інновацій, лексичні синоніми.

Таран А.А. ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ-ЛЕКСИЧЕСКИХ СИНОНИМОВ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ЯЗЫКЕ / Черкасский национальный университет имени Б. Хмельницкого, Украина.

В статье освещены проблемы стабилизации и кодификации новой лексики, апробирована методика определения функционального потенциала инноваций для установления степени стабилизации в лексиконе; проанализированы парадигматические, эпидигматические и синтагматические отношения новых номинаций с другими, новыми и уже существующими, единицами в системе языка и в тексте.

Ключевые слова: языковая динамика, неология, языковая инновация, функциональный потенциал инновации, лексические синонимы.

Taran A.A. FUNCTIONAL POTENTIAL of NOUNS-LEXICAL SYNONYMS IN THE MODERN UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE / Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi, Ukraine.

In the article problems of stabilization and standardization of new vocabulary are analyzed, method of determination of functional potential of innovations is tested; paradigmatic, epigrammatic and syntagmatic relations of new nominations with other ones, new and already present, in the system of language and in text are investigated.

Keywords: language dynamics, neology, language innovation, functional potential of innovation, lexical synonyms.

Значні зміни в житті українського суспільства спричинили інтенсивний процес поповнення й оновлення лексики. О.П. Єрмакова зазначає, що нині мовні зміни відбуваються так бурхливо, як і політичні [4, с. 33]. Однак фахівці з лінгвостатистики вже звернули увагу на дію чинників самоорганізації та самоврегулювання мовної системи, це те, що Є.А. Карпіловська пропонує називати системною підтримкою інновації, коли нова номінація проходить фільтр системи мови, мовних норм для з'ясування її доцільності та життєстійкості [5].

Мета пропонованого дослідження – проаналізувати функціональний потенціал іменників-лексичних синонімів у галузі моди та дизайну. Його становить сумарний показник парадигматичних, епідигматичних і синтагма-тичних відношень нової номінації з іншими, новими і вже наявними, номінаціями в системі мови й у тексті.

Лексична синонімія як об'єкт наукових лінгвістичних студій здавна цікавить мовознавців. Проте й на сьогодні немає єдиного погляду до розуміння природи синонімів, їхнього семантичного та стилістичного потенціалу. О.О. Тараненко визначає синоніми “як слова (переважно однієї частини мови) або їхні окремі значення, а також стійкі словосполучення, афікси, словотвірні типи, граматичні форми, зокрема синтаксичні конструкції, що при повній чи частковій формальній відмінності мають тотожні або майже тотожні значення (з можливими відмінностями в стилістичних та граматичних характеристиках та в сполучуваності)” [14, с. 607].

Отже, при визначенні лексичних синонімів враховують не спільне, а відмінне в їхній семантиці та функціонуванні. Слова, які повністю збігаються за значенням, частіше трактують як лексичні дублети, варіанти, а справжніми синонімами вважають слова, що мають змістові розбіжності, які, проте, не стосуються основного, вираженого в них поняття. Показовими щодо цього є слова А.Б. Шапіро: “... синонімами не є слова різного звукового складу, що повністю збігаються за значенням... синонімами є слова, що мають у схожих значеннях ті чи інші відмінності” [Цит. за 1, с. 217].

Однією з основних ознак синонімів є здатність означати те саме поняття, а звідси – вони обов'язково виступають як слова, спільні чи тотожні за своїм основним значенням. Крім того, важливим у визначенні синонімії є взаємозамінність. Л.А. Булаховський писав: “Слова, здатні в тому ж контексті або контекстах, близьких за змістом, замінити одне одного без відчуття помітної відмінності у змісті, мають назву синонімів” [2, с. 37]. Одним з основних джерел утворення лексичних синонімів є вживання запозичень. Зазвичай запозичення відрізняються хитромудрою незрозумілістю і відповідають такій рисі мовного смаку, як вишуканість та прагнення до оквищення мови [7, с. 110].

Другою, не менш важливою ознакою синонімів, яка забезпечує їм велику стилістичну роль у мові, є те, що вони мають додаткові значеннєві відтінки, різний змістовий обсяг, відрізняються мірою і якістю емоційного забарвлення, стилістичною належністю до певного жанру мови, тобто віднесеністю до загальноживаної лексики чи лексики книжної, розмовної, фамільярної тощо; виявляють різну активність у мові, характеризуються неоднаковою сферою поширення чи здатністю сполучатися з іншими словами в реченні [12, с. 61].

Лексема *мода* сьогодні істотно поступається синонімам-інноваціям *фешн*: *фешен* (англ. fashion “стиль; мода”). Цікаво, що основу *фешн* не знаходимо в найновішому “Сучасному словнику іншомовних слів” О.І. Скопненка, Т.В. Цимбалюк, хоча прикметник фешенебельний і похідний від нього іменник *фешенебельність* (англ. fashionable “модний, світський”), як і запозичений з французької мови іменник *фасон*, українській мові відомі давно. Їх, зокрема, вміщено в “Словнику чужомовних слів” І. Бойкова, О.Ізюмова, Г.Калишевського, М.Трохименка з такими дефініціями: “1) про речі – витончений, блискучий; 2) про людей – модний, елегантний” [11, с. 452]. Основа **фешн-** є зручною для творення нових іменників-комполітів, у межах яких виокремлюємо синоніми на зразок *фешн-свято*: *фешн-шоу*: *фешн-вечірка*: *фешн-парад*; *фешн-оглядач*: *фешн-журналіст*. Вищезазвану тематичну групу можна поділити за гіперо-гіпонімічними зв'язками, тобто різними аспектами й ступенем узагальнення змісту того самого поняття, на назви: 1) процесів, дій: гіперонім

фешн-подія і співгіпоніми *фешн-вечірка*, *фешн-показ*, *фешн-презентація*, *фешн-тиждень*, *фешн-шоу*, *фешн-свято*; 2) установ: *фешн-клуб*, *фешн-студія*, *фешн-музей*, *фешн-лабі*; 3) осіб, причетних до індустрії моди: *фешн-дизайнер*, *фешн-директор*, *експерт в галузі фешн*, *фешн-зірка*. Крім того, лексема *фешн* у сполученні з різними атрибутивними основами дає такі конкретизатори цього поняття, як *арт-фешн* “мистецька мода”; етнофешн “мода, пов’язана з традиційною культурою народу”. Основа **фешн-** може займати і постпозицію, зокрема, засвідчуємо вживання лексеми *фаст-фешн* на позначення доступного дизайнерського одягу.

Таким чином, англiцизм *фешн* не лише в самостійному вживанні, а й в ролі основи композитних іменників бере активну участь в означенні осіб, предметів, явищ, процесів, пов’язаних з індустрією сучасної моди, напр.: *Героями першого дня фешн були молоді дизайнери* (ВЗ, 26.10.2009). Загальна кількість лексем (крім уже згаданих, це також *фешн-індустрія*, *фешн-сторі*, *фешн-ритейл*, *фешн-життя*, *фешн-рух*, *фешн-фотографія*, *фешн-простір*, *фешн-рейтинг*, *fashion-бізнес*: *фешн-бізнес*, *фешн-шоу-бізнес*, *фешн-лінія* тощо) свідчить про те, що лексема *фешн* має тенденцію до закріплення в українській номінації, можливо, навіть до спеціалізації її семантики, а отже, має перспективу потрапити до нормативних словників.

Спостерігаємо цікаві групи лексем на позначення різних гілок моди. Ще у 1950-х рр. висока мода диктувала стилі, які потім копіювалися масовою модою, активно розвивалося і виробництво готового одягу. Сьогодні дедалі активнішим стає поняття *прет-а-порте* (франц. *prêt-à-porter* – “одяг для носіння”, “готовий одяг для масового споживача”), що в системі мови та мовній практиці розходиться за різними семантичними нішами, сферами вживання із синонімами *готовий одяг* /: *масове пошиття*: “масові” *варіанти*: *масовий одяг* / *одяг на щодень* / *друга лінія* (як *протиставлення першій лінії, ексклюзивному одягу*). Активізацію цього поняття в когнітивній і мовній свідомості сучасних українців спричинено істотними змінами в житті суспільства, широкими можливостями задоволення різних смаків людей щодо їхньої зовнішності, вбрання. З огляду на активне розроблення в сучасній українській мові понять моди, стилю життя, дизайну, догляду людини за зовнішністю і здоров’ям, пов’язаних із ними сфер виробництва і послуг населенню, формується розгалужена шкала номінацій, що виражають різні аспекти й ознаки цих понять, напр.: *Він [П’єр Карден – АТ] також одним з перших випустив колекцію прет-а-порте (готової сукні), за що його виключили з синдикату високої моди* (Н, 16.03.2006); *Мабуть, вимоги часу такі даються знаки, і висока мода подалу дрейфує у бік прет-а-порте, тобто моди на щодень* (ВЗ, 24.01.2008); *Це класичне прет-а-порте, розраховане на середній клас* (ВЗ, 19.02.2007). Цей галіцизм уживається в ЗМІ і в неадаптованій формі, напр.: “*Родзинкою фешн-вечірок стане візит французького модельєра Кристофа Ле Бо, який представить дві колекції: pret-a-porter (3 квітня) і колекцію весільних суконь (4 квітня)*” (ВЗ, 02.04.2009). На базі запозичення з’являються гіпоніми-конкуренти *прет-а-порте де люкс*: *готовий одяг класу люкс*, що асоціюється з кращою якістю такого одягу для масового споживача (покупця, замовника) та ідеями моделей одягу, напр.: *Сьогодні ввечері... українські модники побачать унікальні сукні в номінаціях “прет-а-порте-де-люкс” (готовий одяг класу люкс) та “фентезі” і зможуть підтримати вбрання, що сподобалося, і його автора в інтерактивному sms-голосуванні* (ГУ, 17.06.2006); *Якщо судити за пропозиціями зірок світової моди, які привезли свої колекції прет-а-порте де люкс на “Київський Подіум”, то можна зробити висновок, що мода рухається у напрямку лаконічності та простоти* (ВЗ, 27.10.2005); ... *затишний, настроєвий одяг прет-а-порте: вечірні сукні “на відмінно”, напр.: Особливе враження справив затишний настроєвий одяг прет-а-порте, який так і просився вийти за межі павільйону – на вулиці міста. Вечірні сукні на “відмінно” виконували надзавдання – підкреслити в жінці найпривабливіше* (ВЗ, 18.10.2005). Проте така лексема характеризує професійне мовлення дизайнерів, кутюр’є, що й стає на заваді її кодифікації у нормативних загальнономовних словниках. Ці професіоналізми в загальній мовній практиці цілком успішно замінює низка українських відповідників на зразок: *А що зараз дає можливість вам триматися на плаву і отримувати прибуток – люкс-одяг чи масовий одяг?* (ВЗ, 12.07.07); *Більше того, речі, які, за словами Оксани, цілком могли би бути в другій лінії* (УМ, 25.03.2008); *Кутюр’є не погодився створювати “масові” варіанти подіумних колекцій, які б шили на фабриці у Китаї* (ВЗ, 29.05.2009). Лексема *лінія* нині також виявляє активність у творенні інновацій у галузі моди: *Дуже зворушливо виглядали дитячі моделі з цойно запущеної Караванською лінії дитячого одягу – найменшеньку модель у теплом і стильному костюмчику винесли на руках* (ВЗ, 18.10.2005); *Під цю ж марку створять також фешн-лінію, комп’ютерну гру та серію коміксів* (ВЗ, 20.07.2006).

Одяг на замовлення створюють *кутюр’є* (франц. *couturier* “кралець” з *couture* “шиття, швацьке ремесло”) “модельєр одягу, що відповідає вимогам сучасної моди” [13, с. 398]. Це французьке запозичення, яке нормативні українські словники засвідчили недавно, проте в мовній практиці відоме давно, синонімізується з англiзмом *дизайнер*, щоправда зі значно ширшим значенням. У “Словнику іншомовних слів” О.С. Мельничука лексемі *дизайн* зафіксовано зі значенням “Вид діяльності, пов’язаний із проектуванням предметного світу. Фахівці з дизайну (дизайнери) розробляють зразки раціональної побудови предметного середовища, вивчають естетичні властивості промислових виробів тощо” [9, с. 209]. Прикметне й таке зауваження укладачів цього словника, що вказує на змістові відношення запозичення у свідомості українських мовців 1970-х років, часу створення словника: “Замість терміна “дизайн” часто вживають:

“художнє конструювання”, “технічна естетика” [9, с. 209]. Проте сьогодні все частіше зустрічаємо дизайнерів, які створюють моделі одягу. З’являються вже й гіпоніми на зразок *дизайнер верхнього одягу*, напр.: *Батько Ліки – музикант, а мати – дизайнер верхнього одягу* (УМ, 17.04.2007); *дизайнер по шкірі*, напр.: *Раніше я себе так і презентувала як дизайнер по шкірі* (ВЗ, 17.01.2008). Засвідчуємо похідний іменник *дизайнерка*, напр.: *Показ донецької дизайнерки Наташії Глазкової стояв окремо в ряду дефіле прет-а-порте* (УМ, 25.03.2008). У додатку до XI тому СУМу було зафіксовано лише *дизайнер* і *дизайнерський*.

На позначення одягу від дизайнерів (кутюр’є) вживають лексичні синоніми-конкуренти *от кутюр*: *кутюрні шати* (речі): *висока мода / авторська мода: дизайнерський одяг* (речі): *люкс-одяг: люксовий одяг: одяг категорії люкс / ексклюзивний одяг*, напр.: *Хто має на меті тиражувати свій одяг як люксовий, з усіма лініями, позиціонуванням, показами, бутиками тощо?* (УС, 01.02. 2008); *У нас все так складно, тому що немає традиції виготовлення одягу категорії “люкс”, – нарікає вона (ми розмовляємо у столичному Домі моди Гресь); А що зараз дає можливість вам триматися на плаву і отримувати прибуток – люкс-одяг чи масовий одяг?* (ВЗ, 12.07.07); *Пройтися подіумом у кутюрних шатах згодилися знамениті дівчата на виданні...* (УС, 18.04.2008); *Бо я поки що не спостерігаю натовпи людей, готових купувати за купу грошей кутюрні речі* (УМ, 30.06.2006); *На позначення моделей одягу на виставці діяв і модний бутик із оригінальними дизайнерськими речами* (УС, 18.04.2008). Лексему *індошив*, зафіксовану в “Словнику української мови”, і відповідну українську кальку *індошиття* зі значенням “індивідуальне пошиття одягу”, заблоковано іншими лексичними синонімами-конкурентами як позначення поняття радянського способу життя, пов’язане з процесом пошиття одягу на замовлення в ательє того часу.

Словосполука *от кутюр* (калька з франц. *haute couture* “високий крій, високе шиття”) означає моделі одягу, створені кутюр’є відомих будинків моди, творцями зразків високої моди, напр.: *Показ колекцій одягу “от кутюр”, що відбувається зараз у Парижі, визначить тенденції розвитку високої моди щонайменше на півроку* (ВЗ, 22.01.2003). Широке синтагматичне відношення демонструє й утворений від основи *кутюр*-прикметник *кутюрний*. Крім того, лексема *от кутюр* досить швидко виходить за межі дизайну одягу. У ЗМІ натрапляємо на *будинок от кутюр, розкіш от кутюр, зброю от кутюр, телефон от кутюр* тощо.

Лексема-антонім *от кутюр* – *секонд-хенд*: *секонд-генд* – у різних графічних варіантах також активно вживається у мовній практиці, на відміну від синонімів *зношений, зужитий, поношений, приношений одяг, одяг, яким користувалися (який був у вжитку, у користуванні), непотрібний одяг, одяг “майже зі смітника”, евфемізму одяг з Європи* (виступає також як ергонім – назва магазину).

Світ моди неможливий без участі тих, хто демонструє її зразки, сприяє пропагуванню – манекенниць, або моделей у новому значенні давнього латинізму. Цей неосемантизм за своїм денотативним значенням відрізняється від лексем *манекенник, манекенниця* (пор. голланд. *manneken* – людина). Моделлю можуть бути і жінка, і чоловік, які демонструють не лише одяг, взуття, а й рекламують аксесуари, косметику, парфуми брендів фірм, напр.: *Роль підглядальника у кліпі зіграв модель-актор-асистент Лілії Літківської Олександр Радченко* (ВЗ, 12.07.2008). Слово *модель* засвідчене ще в “Словнику української мови” зі значенням “особа, яка позує перед живописцем або скульптором; натурщик, натурщиця” [10, IV, с. 776], однак під впливом англійського *model* “манекенник, манекенниця” в українській мові розвинулося й нове значення, що свідчить про належність до індустрії моди. Номінація *модель* утворює експресивно-оцінні словотвірні синоніми *топ-модель: супермодель*, які несуть інформацію про те, що об’єкт такої номінації відомий, особливий, що це не звичайна особа, яка демонструє зразки модної продукції, а професіонал.

На основі нового значення слова *модель* розширено і семантику прикметника *модельний*, пор. такі словосполучення з ним, як *модельний бізнес, модельний промоутер, модельний ряд, модельне агентство: модельна агенція*. Засвідчуємо також експресивну лексему *моделька*. Отже, прикметник *модельний* у 2-ому значенні “виготовлений за останніми моделями, зразками моди (про одяг, взуття)” [10, IV, с. 776] (пор. звітти приклад *модельні туфлі*), набуває в сучасній українській мові активності.

На базі іменника *модель* виник новотвір *фотомодель* для означення осіб, які позують перед фотокамерою, та *модель-міс* (контамінація найменувань *Міс Всесвіт і модель*), напр.: *Раніше йому [Дівеєву-Церковному – АТ] компанію складала модель-міс Олександра Ніколаєнко* (ВЗ, 09.07.2008).

Для деталізації назви особи, яка щось прикрашає, оздоблює, у сучасній українській мові наявна група лексем, яку поповнюють інновації на кшталт *іміджмен: іміджмейкер: татумейкер: татуювальник: візажист: косметолог*, неосемантизм стиліст. Родовими назвами-гіперонімами щодо цих нових номінацій виступають уже наявні в СУМі *оформлювач* “Той, хто оформлює що-небудь” [10, V, с. 818], *прикрашувач* “Той, хто прикрашає що-небудь чимось” [10, VII, с. 647], *оздоблювач* “Той, хто оздоблює що-небудь, фахівець з оздоблення” [10, VII, с. 651], *опоряджувальник: опоряджувач* “Робітник, який виконує опоряджувальні

роботи” [10, VII, с. 725]. У мовній практиці спеціалізовані співгіпони́ми, що в різних аспектах характеризують особу, зайняту зовнішнім виглядом когось або чогось, можуть вживатися паралельно, проте з різною активністю. Наприклад, новотвір *візажист* позначає особу, яка займається прикрашанням, оформленням лише обличчя людини (фр. *visage* “обличчя”), натомість уже наявна в українському лексиконі номінація *косметолог* стосується особи, яка прикрашає, покращує не лише обличчя, а й тіло, волосся людини (грец. *kosmetike* “мистецтво прикрашати”): *Для гостей і постійних клієнтів, серед яких візажист Марина Борцевська, співачка Полякова, ... грали резиденти клубу Dj Sunshine й Dj Ужанський* (УС, 01.02.2008). Синоніми *татувальник*: *татумейкер* позначають “майстра, який виконує татування в дорогих косметичних салонах” [13, с. 663], напр.: Єдине, що не порадувало, – це захмарні ціни на послуги **татувальників**, на книги, журнали та диски для шанувальників стилю тату (ВЗ, 06.10.2008). Неосемантизм *стиліст* “модельєр, який займається створенням певного стилю в одязі, зачісках, макіяжі” також активно функціонує у мові ЗМІ, напр.: *У свій день народження стиліст та іміджмейкер Ляля Фонарьова поставила крапку на своєму попередньому житті та творчості, перетворивши публічний акт “самознищення” в яскраве театральне шоу* (ВЗ, 02.05.2002).

Показовою є активна в лексиконі група запозичених і питомих слів *шоу*: *перформанс* (*перфоманс*): *проект* (*проект-перформенс*, *арт-проект*, *мистецький*, *літературний проект*): *видовище*: *свято*: *вистава*. Лексему *шоу* (англ. *to show* “показувати, демонструвати”) зафіксовано в “Словнику іншомовних слів” О. С. Мельничука зі значенням “вистава розважально-естрадного жанру” [9, с. 751]. У новітніх українських словниках натрапляємо на таку дефініцію: “1. Яскрава естрадна вистава; 2. *перен.* Про що-небудь, що привертає увагу; про те, що розраховане на зовнішній ефект” [13, с. 756]. Лексеми *вистава* не властиве значення того, що розраховане на зовнішній ефект, це лише “1. Показ п’єси, опери, балету і т.ін; сценічне видовище; спектакль. 2. *перен.* розм. Розіграна або незвичайна дія” [3, с. 113].

За спостереженнями Л.П. Кислюк, активна твірна основа **-шоу-** утворює словотвірне гніздо із 31 деривата [6, с. 270]. Групу лексем із основою **-шоу-** можна поділити за гіпонімічними зв’язками, тобто різними аспектами поняття, яке вона виражає, на назви: 1) осіб – тих, хто бере участь у шоу: *шоумен*, *шоу-зірка*, *шоу-вумен*; 2) назви заходів: *шоу-балет*, *шоу-матч*, *шоу-турнір*, *арт-шоу*, *байк-шоу*, *руд-шоу*, *а також дог-шоу*, *стриптиз-шоу*, *авіашоу*, *автошоу*; *ток-шоу*, *капітан-шоу*, *джентльмен-шоу*, *маски-шоу*; 3) інші назви: *шоу-Олімп*, *шоу-рум*. А.М. Нелюба засвідчив вже й похідний прикметник *шоу-олімповий* “ознака, пов’язана з шоу-Олімпом” [8, с. 138]. Натрапляємо у ЗМІ на лексеми-антоніми: *мегашоу* і *мінішоу*, напр.: *Невеличке приміщення та куций подіум повністю компенсували моделі, музика та мінішоу* (УС, 12.10.2007). *Взагалі-то, ми плануємо зробити мегашоу, на якому нікому не доведеться сумувати* (УС, 16.05.2008).

Отже, функціональний потенціал шоу засвідчує активні процеси актуалізації вираженого в ньому поняття. Поширеним у мовній практиці є композит *шоу-бізнес* з аббревіатурою від нього *шоу-біз*. Від лексеми *шоу-бізнес* утворено похідні прикметники-словотвірні синоніми *шоу-бізнесовий* “ознака, пов’язана з шоу-бізнесом” [8, с. 138]: *шоу-бізовий* “ознака за віднесеністю до шоу-бізнесу” [8, с. 138].

Активність виявляють й інші члени цієї групи, напр. *перформанс* (з англ. *performance* “видовище, вистава”). Засвідчуємо похідний іменник на означення особи, митця, який працює у сфері перформансу, – *перформансист*, напр.: *У галереї “Дзига” має бути зустріч з перформансистами з Вільнюса* (ЛГ, 27.09.2007).

У певних контекстах іменник *проект* синонімізується зі словами *шоу*, *видовище*. Проілюструємо приклади в межах однієї публікації, що засвідчують процес неосемантизації, а точніше, спеціалізації лексеми *проект* зі значенням “3. Задуманий план дій; задум, намір” [10, VIII, с. 177]: **Літературний проект** Ю. Андруховича стане родзинкою фестивалю. Окрім Андруховича, представницького забарвлення фестивалю додадуть **проект-перформенс** Владка Кауфмана (Львів), **музичний проект** Данієля Галея (Єрусалим, Ізраїль), **кінопроект** братів Стефані та Тімоті Клей (Лондон, Англія) (ЛГ, 15.04.2004).

Отже, здійснений аналіз переконливо засвідчує, що в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ ст. основною передумовою поповнення лексичних синонімів є запозичення. Відповідно посилюються тенденції націоналізації та інтернаціоналізації лексикону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика: Синонимические средства языка / Ю.Д. Апресян. – М.: Наука, 1974. – 367 с.
2. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства / Л.А. Булаховський. – [2-е вид.]– К.: Рад. школа, 1959. – 308 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
4. Ермакова О.П. Семантические процессы в лексике / О.П. Ермакова // Русский язык конца XX столетия (1985–1995) – [2-е изд.]. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 32-66.
5. Карпіловська Є.А. Конкурування варіантних номінацій як вияв тенденцій розвитку лексику: регулятори рівноваги / Є.А. Карпіловська // Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – С. 122-132.
6. Клименко Н.Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – 336 с.
7. Костомаров В. Г. Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа / В.Г. Костомаров. – [3-е изд., испр. и доп.]. – СПб.: Златоуст, 1990. – 320 с.
8. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (2004–2006): [словник] / А. Нелюба, С. Нелюба. – Харків: Майдан, 2007. – 144 с.
9. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельничука]. – К.: Голов. ред. Укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1974. – 775 с.
10. Словник української мови: В 11-и т. / [ред. кол.: І.К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наук. думка, 1970-1980.
11. Словник чужомовних слів / [П.Бойків, О.Ізюмов, Г.Калишевський, М.Трохименко]. – [Репринтне вид.]. – К.: Музей І.Гончара, Вид. фірма “Родовід”, 1996. – 535 с.
12. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / [за ред. І.К. Білодіда]. – К.: Наук. думка, 1973. – 439 с.
13. Сучасний словник іншомовних слів / [укл. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К.: Довіра, 2006. – 790 с.
14. Тараненко О.О. Синоніми / О.О. Тараненко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – [3-є вид., випр. і доп.]. – К.: Укр. енцикл., 2007. – С. 607-610.

УДК: 811.161.2'373.611'367.622.11 “16/20”

ДИНАМІКА ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНИХ ТИПІВ ІМЕННИКІВ ІЗ СУФІКСОМ -ИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ К. XVII – ПОЧ. XXI ст.

Тернова А.І., к.філол.наук, доцент

Запорізький національний університет

У статті на матеріалі, виявленому в писемних пам'ятках української мови різних стилів і жанрів, від найдавніших часів до сучасності розкривається історія творення іменників *pluralia tantum* за допомогою суфікса -ини. Особливої уваги надано похідним із порушеною числовою кореляцією, які відображують звичаї українців, їх менталітет.

Ключові слова: іменники *pluralia tantum*, семантика, лексико-словотвірні типи, десубстантиви, девербативи, деад'єктиви, продуктивність.

Терновая А.И. ДИНАМИКА ЛЕКСИКО-СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТИПОВ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ С СУФФИКСОМ -ИНЫ В УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ К. XVII – НАЧ. XXI В. / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье на фактическом материале, выявленом в письменных памятках украинского языка разных по стилю и жанрам от самых давних времен до сегодня, раскрывается история образования имен существительных *pluralia tantum* при помощи суффикса -ины. Особое внимание уделено производным с нарушенной числовой корреляцией, которые отображают обычаи украинцев, их менталитет.